

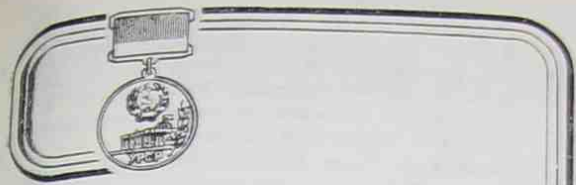
Ж 22469

991.2.

РАДЯНСЬКА ШКОЛА 2-91

- УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА В РЕГІОНІ
- ЗНАЙТИ ДЛЯ КОЖНОГО ЦІКАВУ СПРАВУ
- ЩЕ РАЗ ПРО РОЗВИТОК ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ
- УЧИТЕЛЯМ-ПРЕДМЕТНИКАМ: МАТЕМАТИКИ, ФІЗИКИ, ГЕОГРАФІЇ, СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА
- ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКОЇ РСР (ІХ КЛАС): СТОРІНКИ З НОВОГО ПІДРУЧНИКА
- ОЙ, НЕ РІЖ КОСУ, БО ХОРОШАЯ

РАДЯНСЬКА ШКОЛА

2 / 737 /

ЛЮТИЙ 1991

Щомісячний
науково-педагогічний
журнал
ОРГАН МІНІСТЕРСТВА
НАРОДНОЇ ОСВІТИ
УРСР

Видається з травня 1922 року

Головний редактор

М. М. Василькова

Редакційна колегія:

Г. В. Виштеюнас, С. У. Гончаренко,

І. П. Жерносек, А. Г. Єлісєєв,

Д. І. Дейкун,

О. В. Киричук, М. Я. Корнізяк,

Н. Н. Куляс (відп. секретар),

Т. М. Левченко, Н. Г. Нічкало,

В. Г. Однолько, М. М. Палтишев,

В. Ю. Тараненко,

М. І. Шкіль,

І. С. Щербатенко (заст. головн. ред.)

Редактори відділів:

О. В. Іванова, Є. М. Коденко,

М. І. Матрохін, В. Я. Мацюк,

А. М. Пилинська

Київ, видавництво «Радянська школа»

У НОМЕРІ:

Освіта: на шляхах перебудови

Юрковський О. Я. — Українська національна школа в регіоні 3

Виховна робота

Антонець М. Я. — Проблеми національної самосвідомості молоді 5

Громовий В. В. — Соціологія в школі 9

Катькало Л. П. — Виховувати трудівника 12

Народознавство

Скуратівський В. Т. — Чому розплетена коса?... 16

Практична психологія — вчителю

Гильбух Ю. З. — Розвиток мислительних здібностей на психодіагностичній основі 20

Фурман А. В. — Як запобігти жорстокості 26

Педагогіка і психологія

Ніколенко Д. О. — Формування у дітей спостережливості 33

Методика

Учителю математики

Забранський В. Я. — Система уроків при диференційованому навчанні (V—VI кл.) 39

Шаліро А. І. — Республіканський семінар «Одарована особистість» 41

Учителю хімії

Беликов А. О. — Підвищення самостійності учнів на практичних заняттях 43

В НОМЕРЕ:

Образование: на путях перестройки

Юрковский О. Я. — Украинская национальная школа в регионе 3

Воспитательная работа

Антонец М. Я. — Проблемы национального самосознания молодежи 5

Громовой В. В. — Социология в школе 9

Катькало Л. П. — Воспитывать труженика 12

Народоведение

Скуратовский В. Т. — Отчего распущена коса?... 16

Практическая психология — учителю

Гильбух Ю. З. — Развитие мыслительных способностей на психодиагностической основе 20

Фурман А. В. — Как избежать жестокости 26

Педагогика и психология

Николенко Д. А. — Формирование у детей наблюдательности 33

Методика

Учителю математики

Забранский В. Я. — Система уроков при дифференцированном обучении (V—VI кл.) 39

Шаліро А. И. — Республиканский семинар «Одаренная личность» 41

Учителю химии

Беликов А. А. — Повышение самостоятельности учащихся на практических занятиях 43

Центральна
наукова
бібліотека
АН УРСР

важно фронтально під керівництвом учителя, причому кількість розв'язаних вправ має бути невеликою, головне — максимально зрозуміти суть кожної. Наприкінці уроку учні другої групи одержують завдання для самостійної 10-хвилинної роботи, яку виконують, допомагаючи один одному, а вчитель займається з першою групою.

На наступному уроці вчитель приділяє більше уваги сильним учням, тобто першій групі, а друга група працює парами самостійно. Першій групі пропонуються завдання III рівня складності, які потребують не тільки застосування набутих способів дій в новій ситуації, а й пошуково-творчої діяльності учнів. Наприклад:

1. Чому немає простих чисел, що закінчувалися б цифрами 8; 6; 4?
2. При якому значенні a вираз $19a$ буде простим числом?
3. Не виконуючи обчислень, встановити, простим чи складеним буде число $2 \cdot 3 \cdot 5 \cdot 7 - 2$.
4. Чи може сума трьох послідовних натуральних чисел бути простим числом?
5. Довести, що будь-яке тризначне число, записане однаковими цифрами, ділиться на 37.
6. Довести, що добуток двох послідовних натуральних чисел ділиться на 2.
7. Чому дорівнює НСД двох чисел, якщо НСК рівне їх добутку?
8. Різниця двох непарних чисел дорівнює 32. Довести, що ці числа взаємно прості.

На передостанньому перед контрольною роботою уроці доцільно провести контроль засвоєння вивченого матеріалу. Задачі, які виносять-рівнів складності, щоб кожен учень мав змогу спробувати свої сили.

Останній урок перед контрольною роботою повинен бути узагальнюючим і систематизуючим. Форми роботи — фронтальні та парного консультування. Задачі I, II, III рівнів складності.

Для контрольної роботи добираються варіанти, які містять задачі I та II рівнів складності. Задачі, що потребують пошуково-творчої діяльності, включають у контрольну роботу як додаткові завдання.

Наведемо один з варіантів контрольної роботи, яка містить завдання I і II рівнів складності.

1. Знайти НСД чисел: а) 60 і 42; б) 78 і 25.
2. Знайти НСК чисел: а) 81 і 18; б) 25 і 15; в) 12, 15 і 18.
3. Записати всі правильні дроби із знаменником 12, чисельник і знаменник яких взаємно прості числа.
4. Із 42 тюльпанів та 63 нарцисів склали букети з однаковою кількістю кожного виду квітів. Яка може бути максимальна кількість таких букетів?

Завдання 1 і 2 — є завданнями обов'язкового мінімуму.

Як свідчить експеримент, система уроків, що пропонується, сприяє цілісному і мотивованому сприйняттю навчального матеріалу, дає змогу більш чітко виділити рівні вимог до його засвоєння, організувати диференційовану роботу, яка створює компенсуючі умови для слабших учнів і можливість успішного навчання тих, хто здатен вчитися з випередженням.

А. І. ШАПІРО, учитель СШ № 15 м. Києва

Республіканський семінар «Обдарована особистість»

Чи є у вашому місті, селищі, селі вулиця, названа ім'ям шкільного учителя, пам'ять про роботу якого зберігається в серцях його учнів і колег, учителя, справа якого продовжується і без нього? У Євпаторії є

така вулиця. Вона названа на честь учителя математики Бартьєвєва. Саме на ній знаходяться школа, де працював Учитель—майстер, і своєрідний дитячий театр, у якому все: і костюми, і театральні афіші, і бу-тафорію виготовляють самі діти. Вони й режисери.

Протягом трьох вересневих днів минулого року в невеличкому за-тишному залі цього театру відбувалася республіканська нарада-семінар завідуючих кабінетами фізики і математики обласних інститутів удо-сконалення вчителів з питань методів роботи з обдарованими дітьми. Організували цей захід Міністерство народної освіти УРСР разом з ЦІУВ.

Як сприяти розвиткові здібностей учнів, не загубити творчої індиві-дуальності, допомогти їй сформуватися, самовдосконалюватися? Дово-диться констатувати, що сьогодні педагогічна практика «навпомацки» набуває конкретного досвіду роботи з талантами, який педагогічна нау-ка не тільки не встигає прогнозувати, а й навіть науково аналізувати та спрямовувати. Напевне, саме тому лише практична робота у секціях, зустрічі з педагогами надали результативності семінару.

Національна самосвідомість, самоствердження не можуть існувати на порожньому місці, не маючи теоретичного забезпечення, об'єктивно-го аналізу, обґрунтованих технологічних рекомендацій. Той, хто йде без компаса й орієнтирів, можливо, десь і натрапить на правильний шлях, але якою буде ціна його зусиль і втрат! Темпи ж створення нових педа-гогічних концепцій, їхній якісний рівень не лише не задовольняють практиків сучасної школи, а й вносять певне непорозуміння у пошукову роботу вчительства внаслідок відсутності ідеологічних основ освіти. Наукові розробки, на жаль, не витримують гласної експертизи практи-кою. Простежується парадокс: «продукцію» оцінює не той, кому вона призначена.

Саме на цих основних моментах спинився у своїй доповіді началь-ник програмно-методичного відділу МНО УРСР Г. М. Литвиненко. Він розповів про комплекс проблем, зв'язаних з виконанням республікан-ської програми «Обдарована особистість», різні типи шкіл, форми про-ведення занять. Поворот до особистості учня у класній та позакласній роботі, зазначив доповідач, пошуки нових підходів до процесу її інте-лектуального зростання поки що здійснюються вкрай повільно. Жоден з великої кількості документів, прийнятих в останні роки, не виконаний повністю. Викликає занепокоєння низький рівень освіти, невідповід-ність її світовим нормам, хоча на відсутність талановитих дітей ми не можемо поскаржитися. Школа, вчитель сьогодні мають право вибору при вихованні талантів. Однак водночас зростає і відповідальність учи-теля за власний вибір і результати роботи.

Учасники семінару активно обговорювали запропоновані педагога-ми-новаторами технології розвитку обдарованих дітей. Особливий інте-рес викликали розповіді вчителів Криму, зокрема м. Євпаторії. Завіду-юча кабінетом фізики Сімферопольського ІУВ Л. В. Євдокименко роз-повіла про роботу Малої академії наук Криму, яка ось уже більш як 25 років надихає школярів на самостійні наукові пошуки, про щорічні Бартьєвєвські турніри — змагання ерудитів, з яких виросли Міжнарод-ні турніри юних фізиків. Завідуючий міськвнв О. В. Чугаєвський спи-нився на міжнародних обмінних поїздках учителів та учнів (у ФРН, Ту-реччину та ін.), порівняв організацію навчального процесу в різних країнах. Характеризуючи творчий доробок освітян Євпаторії, він, відда-ючи належне їхньому високому професіоналізмові, підкреслив, що в місті роблять багато для зростання майстерності вчителя, усвідомлення ним значення своєї високої місії і готові поділитися власними надбан-нями, досвідом з усіма бажаючими.

У маленькому південному місті є цікаві вчительські знахідки. Так, директор СШ № 14 з поглибленим вивченням фізики В. Г. Євсєєв, сам фізик, зібрав «кафедру фізики» з учителів-ентузіастів, створивши на-лежну матеріальну базу кабінетів. Випускники цієї школи продовжу-ють навчання в кращих технічних вузах країни. Учителі фізики І. М.

Костін та М. І. Лебедев не тільки розповіли про свою роботу з талановитими дітьми, а й продемонстрували знятий учнями фільм про краєзнавчі походи юних фізиків, стробоскопічні фотографії, що їх самостійно виготовляють школярі при вивченні швидкоплинних процесів. Сподомонстраційному експерименті.

Слід відзначити також оригінальні авторські досліди з використанням кодоскопа і повітряної подушки, які провів на семінарі вчитель фізики СШ № 161 м. Харкова Б. В. Шулик. Зацікавив присутніх своїми творчими пошуками учитель СШ № 35 м. Краматорська В. М. Шейман (тези його виступу стали основою статті «Урок «відкритих думок», що буде опублікована у наступному номері журналу. — *Ред.*).

З інтересом зустріли учасники семінару виступи професора Київського педінституту Є. В. Коршака, заступника головного редактора видавництва «Радянська школа» В. В. Смолянця та ін.

Республіканська програма «Обдарована особистість», хоча й повільно, проте завойовує серця освітян республіки.

Учителю хімії

А. О. БЕЛІКОВ, учитель-методист СШ № 8 м. Миколаєва

Підвищення самостійності учнів на практичних заняттях

У шкільному курсі хімії навчальний експеримент являє собою певну методичну систему, що складається з демонстрацій, лабораторних дослідів і практичних занять. Кожний із цих видів навчального експерименту відповідає уповні визначеній дидактичній меті і є своєрідним етапом у формуванні експериментальних умінь та навичок.

Так, демонстраційні досліди виконують у цьому плані роль пасивного навчання — спостерігаючи їх, учні одержують, в основному, оперативні знання. Лабораторні ж досліди — одна з активних форм навчання, оскільки діти не тільки навчаються користуватися лабораторним обладнанням, але й проводять експеримент самостійно, обробляють та аналізують його результати, узагальнюють, оформляють висновки. Щодо практичних занять, то вони передбачають цілком самостійну експериментальну роботу учнів, дидактична мета якої полягає не тільки у формуванні, вдосконаленні та закріпленні, а й у перевірці та оцінюванні знань, умінь і навичок. Таким чином, у методичній системі навчального експерименту використовується принцип поступового збільшення частки самостійності учнів від демонстрацій через лабораторні досліди до практичних занять.

Однак аналіз методичної та дидактичної літератури, а також досвід шкіл свідчать, що самостійність учнів під час практичних занять дуже мала. Вона виявляється в основному при розв'язуванні експериментальних задач, які становлять лише близько 35% усіх практичних робіт, передбачених шкільною програмою. Виконуючи ж решту, учні користуються інструкціями підручника, в яких детально розписано кожний етап роботи, отже, експеримент здійснюється репродуктивно. Це не дає школярам змоги поставитися до роботи творчо, нестандартно підійти до експериментування, а вчителю — об'єктивно оцінити не тільки експериментальні їхні вміння, а й знання ними теоретичного матеріалу.

Крім того, інструкції до практичних робіт більшості шкільних підручників розраховані на фронтальну форму проведення занять — у них відсутні описи дослідів, завдання дослідницького характеру. Поступове ускладнення експерименту обмежується обсягом і змістом навчального